

Alaska, de oliekolonie van Amerika

'Het grote land' is al lang geen ongerept natuureservaat meer

Velen zien Alaska als een achtergebleven natuureservaat. Maar de staat lijkt veel op de rest van de VS. De olie uit Alaska is voor heel Amerika van groot belang.

Weinig Amerikaanse staten hebben de laatste tijd zoveel *free publicity* gekregen als Alaska. Was deze 49ste staat in 2007 het decor van de wereldwijd goed ontvangen film *Into the Wild*, dit jaar was het John McCains *running mate* Sarah Palin die de belangstelling voor haar thuisland aanwakkerde. En of dat nog niet genoeg is, zal in 2009 uitgebreid gevierd worden dat Alaska een halve eeuw geleden een van Amerika's vijftig staten werd.

Hoe Alaska ook in het nieuws verschijnt, de media doen hun best om de vooroordelen over deze regio te bevestigen. Aan de ene kant staat Alaska symbool voor oneindige wildernis en ultieme vrijheid: *the last frontier*, zoals de Amerikanen het treffend uitdrukken. Dat is het Alaska van het waar gebeurde drama van *Into the Wild*, waarin een naïeve jongeman in het natuurpark Denali één aanprobeerde te worden met de natuur – en daarin door gebrek aan voorbereiding jammerlijk faalde. Aan de andere kant zetten veel journalisten Alaska neer als een koud en grimmig land waar rouwdouwers op sneeuwmobielen rondrijden en op beren en elanden jagen. Dat al het vlees dat in huize Palin op tafel verschijnt zelf geschoten is, past prima in dit plaatje – evenals het feit dat Sarahs man Todd een halfbloed Eskimo is en viervoudig sneeuwscootracekampioen.

Het gangbare beeld van Alaska als één groot natuureservaat met een rauwe bevolking klopt maar deels met de werkelijkheid. Zeker, de weidsheid van het gebied is indrukwekkend: Alaska is zes keer zo groot als Groot-Brittannië en telt niet veel meer inwoners dan Friesland. De natuur doet denken aan die van Scandinavië, maar dan wel met ontzaglijk veel meer fjorden, gletsjers (honderdduizend), bossen en meren (drie miljoen) – geen wonder dat de inheemse bevolking het gebied Alyeska (het grote land) doopte.

'ER STAAT WEL EENS EEN VERDWAALDE ELAND VOOR HET HUIS, MAAR DAT IS NOG ALTIJD UITZONDERLIJK.'

Ongerept is Alaska echter al lang niet meer. Tot in de verste uithoeken zijn er fotografen, biologen en toeristen geweest. In de nederzettingen van de natives (de inheemse bevolking, zoals Indianen, Eskimo's en Aleoeten) komt de post slechts enkele keren per week, maar alle dorpen en steden zijn dankzij de modernste communicatiemiddelen verbonden met de rest van de wereld. Bovendien leeft bijna niemand van de 670.000 Alaskanen echt in de wildernis. 75 procent woont gewoon in de stad, de meerderheid in de agglomeratie Anchorage aan de zuidkust. Het leven in de Alaskaanse steden verschilt niet van het gemiddelde Amerikaanse stadsleven: de Alaskanen werken in kantoren, studeren aan universiteiten en winkelen in *malls*. Goed, er staat wel eens een verdwaalde eland voor hun huis, maar dat is nog altijd uitzonderlijk.

Het is deze ontvullende kijk op de noordelijkste Amerikaanse staat die blijft hangen na lezing van *Alaska, an American Colony* van Stephen Haycox, hoogleraar geschiedenis aan de University of Alaska in Anchorage. Hij wil het ware verhaal van Alaska vertellen, een verhaal dat verder gaat dan de romantiek van de pioniers, goudzoekers en inboorlingen die je in de meeste geschiedenisboeken over het gebied aantreft. Haycox erkent dat Alaska geografisch gezien een uitzonderlijke regio is, maar hangt de geschiedenis daar niet aan op. De ontwikkeling van Alaska is volgens hem deel van een groter verhaal waarin imperialisme de rode draad vormt.

De *natives*, van de Indianen in het binnenland tot de Eskimo's aan de noordkust, kennen hun land het best, maar hebben er weinig over te zeggen gehad, aldus Haycox. Dat begon al met de Russische aanwezigheid die volgde op de expedities van Vitus Bering in 1741. De Russen waren vooral in Alaska's kusten geïnteresseerd vanwege de huid van zeeleeuwen, -honden en -otters. Binnen dertig jaar was de zeeleeuw uitgeroeid. Aanvankelijk konden de *promyshlenniki* (bonthandelaars) hun gang gaan, maar vanaf 1799 had de Russian-American Company onder leiding van Aleksandr Baranov een monopolie op de handel.

Tijdens de Russische periode, van 1741 tot 1867, waren er gemiddeld maar zo'n vijfhonderd Russen in Alaska gestationeerd. Ze investeerden niet veel in het gebied; alleen in Sitka bouwden ze een permanente nederzetting. Desondanks was de invloed van de Russen in Alaska groot: ze brachten ziekten en geweld (waaraan veel inboorlingen stierven) alsmede het Russisch-orthodoxe geloof dat tot op heden in menig zuid-Alaskaans Indianendorp beleden wordt. Het tijdvak van *Russian colonial history in America*, zoals Haycox deze periode fijntjes aanduidt, eindigde met de verkoop van de regio aan de Verenigde Staten in 1867.

'BIJNA NIEMAND VAN DE 670.000 ALASKANEN LEEFT ECHT IN DE WILDERNIS.'

William Seward, de Amerikaanse minister van Buitenlandse Zaken, kocht Alaska van Rusland voor het luttele bedrag van 7,2 miljoen dollar. De Russen wilden van de regio af omdat de winsten van de Russian-American Company terugliepen en perifere gebieden in het rijksbeleid geen prioriteit meer kregen. De media maakten de aankoop van het onmetelijke stuk land belachelijk en schreven over 'Seward's Folly', 'Seward's Icebox' en 'Walussia'. Maar al snel bleek dat Alaska allesbehalve een kat in de zak was: naast zeehondenbont en zalm bleek het gebied volop in het bezit van bodemschatten (goud, koper en olie). Tussen 1898 en 1906 beleefde het een ware *goldrush*, in 1911 begon de koperproductie en vanaf 1953 kon er op grote schaal naar olie geboord worden. Intussen was Mount Kinley National Park al een toeristische bestemming geworden en waren Amerikaanse boeren naar de Matanuska Valley geëmigreerd om er een nieuw bestaan op te bouwen. Ook bleek Alaska voor de Verenigde Staten een strategische locatie in de Tweede Wereldoorlog en de Koude Oorlog.

Lange tijd was het gebied slechts Amerikaans territorium; pas in 1959 werd Alaska als 49ste staat tot de Unie toegelaten. Volgens Haycox wijzen deze historische gebeurtenissen erop dat de Amerikanen Alaska vanaf het begin als een wingewest beschouwden en niet echt geïnteresseerd waren in de endogene ontwikkeling van de regio. Het moderne Alaska rust in zijn ogen nog steeds op twee pijlers die het gebied tot op de dag van vandaag tot een Amerikaanse kolonie maken. Om te beginnen is Alaska altijd afhankelijk geweest van *absentee capitalism*, dat wil zeggen: investeerders van buiten de staat die goud, zalm, koper en olie exploiteerden en daarmee werk verschaffen aan de lokale bevolking. Verder heeft het voor zijn ontwikkeling altijd de steun van de Amerikaanse overheid nodig gehad, variërend van de aanleg van telegraaflijnen en spoorwegen tot de komst van universiteiten en legerplaatsen. En daarmee is Alaska gewoon een stuk Amerika. Haycox stelt dan ook: 'Wat er in Alaska gebeurt, is voor het overgrote deel het resultaat van krachten en beslissingen die buiten Alaska liggen.'

'ALASKA HEEFT VOOR ZIJN ONTWIKKELING ALTIJD AMERIKAANSE
OVERHEIDSSTEUN NODIG GEHAD.'

Ook hoogleraar politicologie Jerry McBeath en drie van zijn collega's aan de University of Alaska in Fairbanks gaan voorzichtig de stelling aan dat Alaska een kolonie is - niet van Amerika, maar van de internationale olie-industrie. *The Political Economy of Oil in Alaska* laat zien dat olie de Alaskaanse economie en politiek al sinds de jaren vijftig domineert.

Dat olie en Alaska bij elkaar horen, weet iedereen sinds de ramp met de olietanker *Exxon Valdez* in 1989. Valdez is het eindpunt van de *Trans-Alaska Pipeline System*, die begint in het olieveld Prudhoe Bay aan de noordkust van Alaska. De pijpleiding staat wereldwijd bekend als een staaltje van technisch vernuft: de ruwe olie wordt binnen zes dagen over een afstand van achthonderd mijl naar de ijsvrije haven van Valdez gepompt. Voor de Alaskanen is deze pijpleiding niets minder dan de economische levensader: in feite is de prijs van ruwe olie de thermometer voor de economie. Hoe hoger die prijs, des te gretiger multinationals als British Petroleum, ConocoPhillips en ExxonMobil naar olie boren. En hoe lager de prijs, des te sneller de beslissing valt om de productie naar andere landen te verplaatsen. De olie-industrie is niet alleen belangrijk voor Alaska omdat ze werkgelegenheid oplevert, de multinationals zijn door hun concessiebetalingen en belastingafdrachten goed voor ruim tachtig procent van de jaarlijkse staatsopbrengsten.

Schommelingen in de olieprijs hebben meteen gevolgen voor het geld dat Alaska jaarlijks binnenkrijgt. Om minder kwetsbaar te zijn, doet de overheid moeite om de economie te diversifiëren. Op hun beurt zijn de oliebedrijven deel van het politieke systeem, omdat ze de campagnes van politici die voor hun belangen opkomen met grote bedragen ondersteunen. De multinationals en de staat houden elkaar zo in een houdgreep: de ondernemingen wegen voortdurend af of het nog wel rendabel is om in Alaska te produceren, terwijl de overheid haar economische afhankelijkheid van olie zo veel mogelijk wil reduceren.

In hun doorwrochte studie ontwikkelen McBeath en zijn collega's een *dependency theory Alaska-style*. De auteurs omschrijven Alaska als *mature dependent*: het gebied is net zoals andere oliestaten afhankelijk van olie, maar tegelijkertijd is het een ontwikkeld, volgroeid land met de potentie om zich geleidelijk aan die afhankelijkheidssituatie te ontworstelen. *The Political Economy of Oil in Alaska* noemt twee mogelijkheden voor een minder afhankelijk Alaska, zonder deze overigens nader uit te werken.

'HET RUSSISCH-ORTHODOXE GELOOF WORDT TOT OP HEDEN IN MENIG
ZUID-ALASKAANS INDIANENDORP BELEDEN.'

De eerste optie is verdere diversificatie van de economie. Daar valt inderdaad wat voor te zeggen. Behalve olie heeft Alaska andere groeisectoren, zoals visvangst en -verwerking, bosbouw, toerisme, internationale luchtvracht en klimaattechnologie. Daarvoor is innovatie nodig en intensieve samenwerking tussen lokale ondernemers, overheden en onderzoeksinstituten. De tweede optie is een andere invulling van het *Permanent Fund*, een wettelijk bufferfonds ten algemene nutte waarin de Alaskaanse overheid sinds 1976 een deel van de publieke olie-opbrengsten stopt. Sinds 1982 keert zij over de groei van dit fonds elk jaar een dividend uit aan iedereen die Alaska als vaste verblijfplaats heeft. Zo kregen alle Alaskanen in 2006 ruim 1100 dollar op hun bankrekening bijgeschreven. Zij zullen het de overheid niet in dank afnemen, maar de staat zou het *Permanent Fund* anders kunnen opzetten en aanwenden om de regionale economie van binnenuit een impuls te geven.

Toch vragen McBeath en de zijnen zich af – net zoals Haycox doet in zijn studie – of Alaska ooit bij machte zal zijn om zijn eigen boontjes te doppen. Vreemd eigenlijk: in de beeldvorming staat Alaska voor totale vrijheid en pionieren in een oneindig landschap, terwijl geen enkele Amerikaanse staat zo afhankelijk is van wat er duizenden kilometers verderop besloten wordt. Juist deze paradox maakt beide boeken tot interessante breinbrekers en leidt ertoe dat je Alaska anders gaat bekijken – wat de media ons ook voorspiegelen.

Gert-Jan Hospers doceert economie en geografie aan de Faculteit Management en Bestuur van de Universiteit Twente. Afgelopen zomer maakte hij een studiereis door Alaska.

Besproken boeken:

Alaska, an American Colony
door **Stephen Heycox**
University of Washington Press.
Seattle 2006. 392 pag., € 24,95

The Political Economy of Oil in Colony - Multinationals vs. the State
door **Jerry McBeath, Matthew Berman, Jonathan Rosenberg en Mary F. Ehrlander**
Lynne Rienner Publishers.
Boulder 2008. 278 pag., € 51,55

Literatuur:

- Nancy Gates (red.). The Alaska Almanac. Facts about Alaska. Alaska Northwest Books. Anchorage 2007.
- Harry Ritter. Alaska's History. Alaska Northwest Books. Anchorage 2007.